

Ömer Naci (1878 - 1916)

Ömer Naci (1878 - 1916)

1878 yılında Bursa'da doğduğu rivayet edilir. Bursa'ya gelmiş Türk muhacirlerden olan anne ve babası küçük yaşta öldüğü için Beylerbeyili Defterdar Cemal Beyle eşi Hayriye Hanım tarafından büyütülür. Bundan dolayı doğum yerinin Bursa olduğu bilinir. Küçük yaştan itibaren hususi bir tahsil gördü. Bursa'daki Işıklar Askerî Lisesinde okurken hocaları da, arkadaşlarının hemen hepsi de kendisini geleceğin başarılı bir askeri değil de güçlü bir şairi ve ateşli bir hatibi olarak görüyorlardı. Okuduklarının çoğu Namık Kemal'in, Tevfik Fikret'in şiirleri ve Jön Türklerin gizli yayınlarıydı. Arapça, Farsça ve Fransızca dersler aldı. Cemal Bey, Ömer Naci'nin sivil hayatta ilerlemesini istediği hâlde o, askerliği tercih etti.

10 Şubat 1902'de Harbiye'den mülazım (teğmen) olarak mezun oldu ve Üsküp civarında Preşova'da bulunan bir kıt'aya tayin edildi. 1903'te, kumandanı olan Edirneli Binbaşı Mehmed Ali Bey'in kızı Emine Hanım'la evlendi. 1905'te Jandarma teşkilatını düzenlemek üzere vazifelendirilen İtalyan Generali Georgi Paşa'nın yaveri ve tercümanı olarak tayin edildi. Selanik'e gelerek yerleşti. Burada Çocuk Bahçesi adlı haftalık mecmuada yazılar neşretmeye ve padişaha karşı siyasi faaliyetlerde bulunmaya başladı. Mustafa Kemal 1895 yılında, Rüştiyeyi bitirerek Manastır Askerî İdadisine geçti. İdadide Ömer Naci ile arkadaş oldular. Okulda iken Mustafa Kemal'le Ömer Naci bir kaç sayı dergi çıkarır ve fikirlerini Harp Okulu öğrencilerine yansıtmaya çalışırlardı. Mustafa Kemal, Selanik'teki sağlık raporunu kurmay albay Hasan Beyle olan arkadaşlığı sayesinde 4 aylık alır ve orada arkadaşı Ömer Naci ile buluşurdu. Mustafa Kemal de Ömer Naci de okumak meraklısı idiler. Bir gün iki arkadaş kitaplarını ortaya dökerek karşılaştırırlar. Mustafa Kemal'in romandan Ahmet Mithat Efendi'nin ilk yazılarına kadar karma karışık kütüphanesi ile Ömer Naci'nin klasikleri karşılaştınca Mustafa Kemal şaşırır. "Ömer Naci benim kitaplarıma o kadar istihfafla baktı ki mahcubiyetten kıpkırmızı oldum. Bana; "Öyle şeyler okumak ayıptır, tarih oku ve güzel söz söylemeye alış." Türkçede istediğiniz klasikleri bulmak hemen hemen imkânsızdı. Fransızca öğrenmeye o vakit azmettim. Tatilde Selanik'teki Frere'ler mektebinin ikmal sınıfına devam ettim. Ders senesi başında okuduğumu anlar bir Fransızca ile idadiye döndüm. Fakat yeni bir kitabet hocası gelmişti. Bizim Ömer Naci ile edebiyat ve hitabetle uğraştığımızı anlayınca; "Siz asker olacaksınız, edebiyat ve hitabet size göre değildir, diye bizim yolumuzu tenkit etti Bundan sonra Ömer Naci ile biz tatil günleri gizli bir yere gider birbirimize karşılıklı nutuklar irat ederdik." Bu hikâyeyi nakleden Atatürk; "İnkılapları yapanlar, kendilerini hazırlayan isimsiz kahramanları inkâr ederlerse bir gün gelir, nesiller de onları inkâr edebilirler." demiştir.

Ömer Naci Bursa Askerî İdadisinde okurken haşarlıkları yüzünden Manastır İdadisine sürgün gönderilmişti. İttihatçıların ünlü hatibi idi. Edebiyata olan merakı Mustafa Kemal ile olan dostluğunda kendini göstermişti. Mustafa Kemal de Ömer Naci vasıtasıyla edebiyata merak duymuştu. İkisi çok samimi arkadaş olmuşlardı. Manastır Askerî İdadisinde okurken Ömer Naci'den edebiyat alanında etkilenmiştir; kitabet öğretmeni Mehmet Asım Bey ona askerlikten uzaklaştıracağı için şiirle uğraşmasını yasaklar.

Atatürk'ün Ömer Naci ile bir anısı olduğunu Kılıç Ali, hatıralarında şöyle yazar: İkisinin birçok anısı vardı ve Mustafa Kemal bunları anlatmaktan zevk alırdı. Bunlardan biri şöyledir:

“Mustafa Kemal, Ömer Naci ve Fuat Bulca Manastır'dan Selanik'e geldiklerinde Tahtakale gazinolarının birine rakı içmeye giderler. Üçünde de para yoktur. Ceplerinde ancak mezesiz bir şişe rakıya yetecek para vardır. İçmeye başladıklarında bir seyyah meze satıcısı içeri girer. Taşdığı işportanın bir tarafında yumurta, fındık, fıstık gibi pahalı mezeler diğer tarafta kuru kestane gibi ucuz mezeler vardı. Mustafa Kemal cebinde kalan para ile kestane alır. Üçünün de canı sıkılmış, birbirlerini teselli etmişlerdir. Bunun üzerine Ömer Naci bir şiir okur. 'Hayat... Hayat...' der ve kestaneyi göstererek soğukkanlı bir şekilde 'Bir kuru kesteneden ibarettir.' diye şiirini tamamlamış. Bu söz Mustafa Kemal'in çok hoşuna gitmiş ve aradan onca yıl geçse de bu olayı unutamamış ve hep o anıyı anlatmış. Hatta, sofrada önce Ömer Naci'nin şu şiirini okur sonra kadeh kaldırmış: “İçelim her muhibbin mutlak, Ölmeyen bir can vardır ki, Mevcat-ı mehasin-i alem, Ona gühvare-i terennüm olur”.

Osmanlı Hürriyet Cemiyetinin ilk temelini atan Mustafa Kemal'dir. Fakat onun II. Meşrutiyet'in hazırlayıcısı olduğunu iddia etmek abartı olur. Çünkü, kendisi Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin Selanik şubesini kurup Suriye'ye döndükten sonra bu şube bir faaliyet gösteremeyip dağılmıştır. Daha sonra İttihat ve Terakkiye dönüşecek olan Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ise 1906'da kurulmuştur. Yani Mustafa Kemal Suriye'ye döndükten birkaç ay sonra. Bu cemiyetin kurucuları ise Bursalı Tahir Naki, Talat, Mithat Şükrü, Rahmi, Ömer Naci, Kazım Nami, İsmail Canbolat, Hakkı Baha, Edip Servet idi. Dikkat edilecek olursa Bursalı Tahir, Ömer Naci, Hakkı Baha; Vatan ve Hürriyet Cemiyeti üyeleridir. Yani Osmanlı Hürriyet Cemiyeti, Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin attığı temelle kurulmuştur. Fethi Tevetoğlu, “Ömer Naci” adlı eserinde bir zamanlama hatası yaparak Osmanlı Hürriyet Cemiyetinin Vatan ve Hürriyet'in Selanik Şubesinden daha önce açıldığını söylemektedir. Mustafa Kemal, Vatan ve Hürriyet cemiyetinin şubelerini Suriye, Lübnan, Filistin gibi gittiği her yerde kurmuştur. Fakat bölge halkının Türk olmayışı, bilinç düzeyinin hem “topun ağzında olan” hem de daha zengin olan Rumeli'ye göre geri ve mektepli subay yoğunluğunun daha az oluşu bölgenin ihtilalci potansiyelini kısıtlıyordu. Mustafa Kemal birçok tehlikeyi göze alarak Mısır ve Pire yoluyla gizlice Selanik'e geldi ve burada zorlukla bir hava değişim raporu almağa çalıştı. Ancak Saray, olanın bitenin farkına varınca Mart 1907'de Talat Bey, Ömer Naci ve Hüsrev Sami'yi bularak onların tutuklanması için emir verildiği haberini ilettiler. Bunun üzerine Ömer Naci arkadaşlarıyla Paris'e kaçar ve kendilerine gitmeden önce Ahmet Rıza ve Prens Sabahattin gruplarından biriyle birleşmek üzere inceleme yapmaları görevi verir.

Terakki ve İttihat Cemiyetinin programını Osmanlı Hürriyet Cemiyetinin amaçlarına yakın bularak, Şura-yı Ümmet'te yazılar yazmaya başladılar. Mustafa Kemal, Vatan ve Hürriyet Cemiyetine 1905 yılının Haziran ayından sonra katılmış veya bu cemiyeti kurmuş olmalıdır. Mustafa Kemal Trablusgarp Tümeni başında iken İtalyanlarla savaş sırasında gönüllü subaylar grubu oluşturulur. 1908 Temmuz'unda Türkiye'de meşrutiyet ilan edildikten sonra, İttihatçıların araya girmesiyle serbest bırakılan Ömer Naci, Ermeni Taşnak çete reislerinden Aşhan, Murad ve Mirza Said'le birlikte Muş'a geldi. Buradan Erzurum'a giderek İttihat ve Terakki'nin doğuda teşkilatlanması için çalıştı. Meşrutiyetin duyurulması ve

anlatılması için halk kitleleri, gençler, askerler arasında Anadolu ve Rumeli’de yurdun dört bucağında nutuklar, konferanslar, müsamereler, mitingler düzenleyen İttihat ve Terakki hatiplerinin başında yer alan Ömer Naci, Trablusgarb Savaşı’na gönüllü olarak katıldı. Enver Bey 1911’in Ekim sonlarında Bingazi’de komutayı ele alır. Mustafa Kemal, Şerif takma adıyla yanında Ömer Naci, Yakup Cemil ve Sabancı Hakkı olduğu hâlde 15 Ekim 1911’de İstanbul’dan Mısır’a hareket eder. Öte yandan Ömer Naci olan arkadaşlığını Rauf Orbay tuhaf bulmaktadır. M. Kemal’in ordu ve siyaseti ayrı tutarken bu adamlarla ne işi olabilir diye merak eder. M. Kemal, Ömer Naci’nin sohbetinden memnun olduğunu ama kendisiyle aynı fikirleri paylaşmadığını şartların onları zorunlu bir yol arkadaşlığına götürdüğünü belirtmiştir. İran Azerbaycan’ında bir Türk şehri olan Hoy’da kalmaya karar verdi. Bu şehirde Sırat-ı Müstakîm adında bir mecmua çıkaran Mirza Said’le buluştu. Paris’te tahsil görmüş olup oradaki Jön Türklerle münasebet kurmuş olan Mirza Said, Ömer Naci’yi Sırat-ı Müstakîm adındaki mektebine müdür yapmıştır. Bu müdürlüğü sırasında Farsçasını iletmiştir. Bir taraftan da Azerbaycan şivesi ile nutuklar vermiştir. Teşkilat-ı Mahsusa’nın İran-Kafkas bölgesindeki önemli eylemcilerden biri Ömer Naci’ydi. İkinci Meşrutiyet ilan edilmeden önce İran’da meşruti bir rejim için çalıştı, çetecilik yaptı, tutuklandı. Güney İran’da, Anayasacılığı savunan devrimci grupların Ömer Naci’yle sıkı ilişkileri vardı. Bu ilişkiler İttihat-Terakki Hükûmeti döneminde de sürdü. I. Dünya Savaşı’nda, İran Azerbaycan’ını ayaklandırmaya çalıştı. Emrindeki birlikler Türk ve Kürtlerden oluşuyordu. İran’da meydana gelen karışıklıklar üzerine dergisi ve mektebi kapanan Mirza Said’le birlikte çete teşkil ederek dağlara çıktı. Bir müddet çetecilik yaparak dağlarda yaşadılar. Bir gün, İran Şahı’nın kuvvetli bir takip kolu ile çarpışmak zorunda kaldılar. Ömer Naci, birkaç arkadaşı ile birlikte yakalandı. Tutuklanarak Tahran’da hapsedildi. Selmas şehrinde tutuklu kaldığı bilinmektedir.

İttihatçılar Ocak 1912’de Meclisin dağılmasını sağlamışlar ve Nisan’da muhaliflerce Sopalı Seçim diye de adlandırılmış bir genel seçime giderek Meclis’teki 275 sandalyeden 269’unu ele geçirmişler ve bu seçimlerde Mart sonunda Selanik’ten gelen ve İstanbul Merkez Murahhası olan Ömer Naci, parti tarafından Kırkkilise mebusluğuna aday gösterilmiş ve istemeyerek mebus olmuştur. Oğlu Hikmet Naci Hatipoğlu, Ömer Naci’nin İkinci dönem meşrutiyet meclisinde 4 ay kadar İttihat ve Terakki Partisi Kırklareli Mebusluğu yaptığını Fethi Tevetoğlu’na anlatmıştır. Ancak, Ömer Naci’nin İstanbul’da kalmaktan sıkıldığını, meclis feshedildiğinde bir daha mebus olmadığını söylemiştir. 23 Ocak 1913’te İttihat ve Terakkinin Kâmil Paşa Hükûmetine karşı düzenlediği kanlı Babıali Baskını’nda önemli rolü oldu. Babıali Baskını’nı yapma kararının alındığı toplantılara katıldı. Baskın sırasında ise baskıncıların en önünde yer aldı. Babıali önünde yaptığı bir konuşma ile o zamanın romanlarına konu oldu. Komutasındaki birlikler Ocak 1915’te Tebriz’e girdi. İran’da Hüveyze ve Ahraz’a girerek petrol borularını havaya uçurdu. 22 Haziran 1915 tarihli Osmanlı arşivlerindeki belgeye göre Ömer Naci Bitlis’e gelmiş ve sağlığının yerinde olduğu haber verilmiştir. 1916’da Musul’a geçen Naci’nin gönüllü birlikleri Urmiye civarında Ruslara büyük kayıplar verdirdi. Edebiyat ve şiirde ilk örneği Ömer Naci olduğu için dili Namık Kemal okulu idi. Koyu Osmanlıca idi. Ömer Naci hakkında kitap yazan Dr. Fethi Tevetoğlu’nun babası Ali Dursun Kaptan, Teşkilat-ı Mahsusacı Ömer Naci ile birlikte Kafkas-Doğu cephesinde 5 yıl çalıştı. Ali Dursun Kaptan, Kurtuluş Savaşı’nın da tescilli denizci kahramanlarındandı. Ali Dursun Kaptan, şarkıcı Tarkan’ın da dedesidir. Dr. Fethi Tevetoğlu (Tarkan’ın büyük amcası), MHP lideri Alparslan Türkeş ile birlikte 1944’teki Türkçülük-Turancılık Davası’nda yargılandı. Türkeş ile birlikte Tabutluk denilen hücrelerde yatan bir üsteğmeni. Eski Samsun senatörü Tevetoğlu’nun pek çok kitabı var. Babası’ndan Ömer Naci’nin menkıbelerini dinleyen Dr. Tevetoğlu, “Ömer Naci bu bölgede bir avuç fedai müfrezesi ile öyle korkunç baskınlar, öyle tesirli hücumlar yapmış ve başarmıştır ki, adının duyulması, darda olan Türklere ferahlık, düşmana ise büyük korku getirmiş.” diyordu.

İran’daki Bahtiyari aşiretini İngilizlere karşı ayaklandırmaya çalışan Ömer Naci, 29 Temmuz 1916’da tifüse yakalanarak

Kerkük'te vefat etti. Mısır Valisi Haydar Bey'in teşebbüsüyle Kerkük'te Ömer Naci adına bir anıt yaptırıldı. Ömer Naci'nin ölümü, Millî Ajans'ın Kerkük mahreçli haberinde şöyle yer alıyordu: "Hürriyet ve Meşrutiyetin teessüsü gayesine hayatını, ruhunu feda ile bu yoldaki mücadeleleriyle inkılap tarihimizde pek yüce bir ad ve yer kazanmış olan Türk vatanseveri Hatib-i Şehir Ömer Naci Bey, İran'daki Ruslara galebe çalan Türk bayrağı altında mücadelesine devam ettiği bir sırada tifüs hastalığına yakalanarak tedavi edilmek için naklolunduğu Kerkük şehrinde şehitler katına uçmuştur." Ömer Naci'nin Servet-i Fünun'da çıkan şiirleri yanında, Ömer Lütfi Bey tarafından çıkarılan Musavver Fen ve Edebiyat Dergisinde de her hafta şiirler ve yazılar yayımlamıştır.

Berna TÜRKDOĞAN UYSAL

KAYNAKÇA

AKŞİN, Sina, **Jön Türkler ve İttihat Terakki**, İmge Yay., Ankara 1998.

Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları, Der. Hulusi Turgut, 4. Baskı, İş Bankası Yay., İstanbul 2005.

ATAY, Falih Rıfki, **Çankaya**, İş Bankası Yay., İstanbul 1998.

BAYUR, Yusuf Hikmet, **Atatürk Hayatı ve Eseri**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1990.

ÇAYCI, Abdurrahman, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk Millî Bağımsızlık ve Çağdaşlaşma Örneği Hayatı ve Eseri**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2002.

EGELİ, Münir Hayri , **Atatürk'ün Bilinmeyen Hatıraları**, 1. Ağız Kişi Ahmet Halit.

Osmanlı Arşivi, DH.KMS fonu.

TEVETOĞLU, Fethi, **Ömer Naci**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1987.

YALÇIN, Semih, GÜLER, Ali, **Atatürk Hayatı, Düşünceleri ve Kişiliği**, Cilt 1, Ankara 2000.

13/10/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/omer-naci-1878-1916/?pdf=3418> adresinden erişilmiştir